

УДОСКОНАЛЮЮЧИ МЕТАЛУРГІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ До 70-річчя створення Інституту чорної металургії ім. З.І. Некрасова НАН України

Провідний науково-дослідний центр вітчизняної металургійної галузі – Інститут чорної металургії – засновано 9 грудня 1939 року в складі Академії наук УРСР. Спочатку він базувався в Харкові, але в 1953 р. остаточно закріпився в Дніпропетровську. Від дня його заснування багатогранна тематика інститутських досліджень була зосереджена навколо розв'язання актуальних питань чорної металургії СРСР. Таку можливість створили досвідчені та висококваліфіковані наукові кадри інституту, легендарні вчені-металурги: академіки М.В. Луговцов, В.М. Свечников, Г.В. Курдюмов, члени-кореспонденти І.М. Францевич, В.Є. Васильєв, П.Т. Ємельяненко.

Діяльністю інституту послідовно керували директори – академіки М.В. Луговцов і З.І. Некрасов, професор І.Г. Узлов і член-кореспондент НАН України В.Л. Пілюшенко. З 1996 року ІЧМ очолює академік НАН України В.І. Большаков, відомий учений у галузі чорної металургії та механіки машин.

З 1962 року за рішенням уряду інститут перебував у відомчому підпорядкуванні Міністерства чорної металургії СРСР і виконував функції головної наукової установи галузі в таких науково-технічних напрямках: підготовка залізорудної сировини до доменного плавлення, виробництво чавуну та сталі, безперервне прокатування сортових профілів і катанки, виробництво тонкого листа, виробництво залізничних

суцільнокатаних коліс, термічне і термомеханічне оброблення прокату.

В умовах перебудови економіки України, коли виникла необхідність розвитку перспективних фундаментальних досліджень, за ініціативою академіків Б.Є. Патона та І.К. Походні в 1992 р. ІЧМ було повернено до складу Академії наук України. У цьому ж році спільним указом Президії Академії наук і Міністерства промисловості України інституту було доручено розроблення Концепції розвитку гірничо-металургійного комплексу України, а надалі й Державної програми розвитку та реформування гірничо-металургійного комплексу України до 2011 року. У цих документах визначено основні напрями розвитку гірничо-металургійного комплексу країни з урахуванням тенденцій розвитку світової металургії та нових наукових розроблень. Створення державних програм розвитку гірничо-металургійного комплексу України й надалі посідає важливе місце в діяльності інституту.

Основний принцип діяльності ІЧМ – дослідження, розроблення та доведення до промислової реалізації нових і вдосконалення наявних технологічних процесів, матеріалів і технологічного обладнання. Нині інститут у складі Відділення фізико-технічних проблем матеріалознавства НАН України здійснює наукову і науково-технічну діяльність відповідно до напрямів, затверджених Постановою Президії Національної академії наук України, а саме:

1. Дослідження фізико-хімічних і термодинамічних процесів у багатокомпонентних металевих системах та рідкому стані шлакометалевих розплавів і створення нових матеріалів з наперед заданими властивостями.

2. Розвиток наукових основ формоутворення залізобуглецевих сплавів і управління їхньою структурою та властивостями.

3. Розроблення нових енергоощадних технологій, обладнання, систем контролю та управління у виробництві чавуну, сталі й прокату.

4. Науково-технічне супроводження Програми розвитку гірничо-металургійного комплексу України.

Фундаментальні дослідження вчених інституту — основа вдосконалення та створення нової техніки і технологій, які реалізуються на металургійних підприємствах. ІЧМ підтримує багаторічні наукові та творчі зв'язки з провідними металургійними підприємствами України і країн СНД, співпрацює із закордонними науковими організаціями та підприємствами. Учені та фахівці інституту створили й реалізували в промисловості багато розроблень, технічних і технологічних рішень, у тому числі на рівні винаходів. Тринадцять найбільш масштабних робіт нагороджено Державними преміями СРСР і України в галузі науки і техніки.

За останні роки в інституті виконано фундаментальні дослідження, результати яких стали основою для розроблення нових технічних рішень, що забезпечили оснащення найбільшої в Україні доменної печі №9 ВАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» сучасними засобами контролю процесів завантаження і плавлення та управління ними. Так, впроваджено нову конструкцію металоприймача печі, футерованого вітчизняними вуглеграфітовими матеріалами. Розроблені й прийняті до реалізації системи контролю розпаду і теплового стану металоприймача, контролю та прогнозування шлакового режиму,

розподілу дуття і природного газу за формами. На основі інформації профілевимірювача розроблено та впроваджено прийоми прогнозування вмісту кремнію в чавуні на випуску та автоматизованого управління окружним розподілом шихтових матеріалів на колошнику. Упроваджено технологію глибокої та особливо глибокої десульфурації чавуну (до 0,002–0,005 % сірки), що освоєна в складі 57 впроваджених в експлуатацію комплексів десульфурації чавуну і скачування шлаків металургійних комбінатів КНР сумарною потужністю 65 млн тонн чавуну на рік. Розроблено новий склад мікролегованої колісної сталі та ефективні режими термозміцнення залізничних коліс з цієї сталі, які забезпечують їм високий рівень міцності й зносостійкості, а також в'язких характеристик. Освоєно наскрізну ресурсощадну технологію виробництва катанки діаметром 5,5 мм (замість катанки діаметром 6,5 мм, яку виробляли раніше) з легованої молібден- і нікельвмісної сталі марки Св-08 Г1НМА для зварювального дроту, що використовують, зокрема, для виготовлення газонафтопровідних труб високого тиску, і ресурсощадну технологію термомеханічного оброблення катанки з високовуглецевих сталей (для сталевих канатів).

Сьогодні в ІЧМ працює близько 370 співробітників, з яких 11 — доктори наук, 60 — кандидати наук. Велику увагу приділено підготовці молодих наукових кадрів, чисельність яких становить 70 осіб. Нині Інститут чорної металургії є одним із найвпливовіших науково-дослідних інститутів металургійного профілю, який здійснює комплексні дослідження за всіма напрямками виробництва металургійної продукції.

Вадим БОЛЬШАКОВ,
академік НАН України,
директор Інституту чорної металургії
ім. З.І. Некрасова НАН України,
Олексій МЕРКУЛОВ,
кандидат технічних наук,
учений секретар того ж інституту
(Дніпропетровськ)